

FELSEFE DÜNYASI

2017/ YAZ/ SUMMER Sayı/Issue: 67

FELSEFE / DÜŞÜNCE DERGİSİ

Yerel, Süreli ve hakemli bir Dergidir.

ISSN 1301-0875

Türk Felsefe Derneği mensubu tüm Öğretim üyeleri (Prof. Dr., Doç. Dr., Dr. Öğr. Üyesi) *Felsefe Dünyası*'nın Danışma Kurulu/ Hakem Heyetinin doğal üyesidir.

Sahibi/Publisher

Türk Felsefe Derneği Adına Başkan Prof. Dr. Murtaza KORLAELÇİ

Editör/Editor

Prof. Dr. Celal TÜRER

Yazı Kurulu/Editorial Board

Prof. Dr. Murtaza KORLAELÇİ (Ankara Üniv.)

Prof. Dr. Celal TÜRER (Ankara Üniv.)

Prof. Dr. M. Kazım ARICAN (Yıldırım Beyazıt. Üniv.)

Prof. Dr. Gürbüz DENİZ (Ankara Üniv.)

Prof. Dr. Mustafa ÇEVİK (Ankara Sosyal Bilimler Üniv.)

Doç. Dr. Necmettin Pehlivan (Ankara Üniv.)

Dr. Öğr. Üyesi M. Enes KALA (Yıldırım Beyazıt Üniv.)

Felsefe Dünyası yılda iki sayı olmak üzere Temmuz ve Aralık aylarında yayımlanır. 2004 yılından itibaren Philosopher's Index ve Tubitak/Ulakbim tarafından dizinlenmektedir

Felsefe Dünyası is a refereed journal and is Published Biannually. It is indexed by Philosopher's Index and Tubitak/Ulakbim since 2004

Adres/Adress

Necatibey Caddesi No: 8/122 Kızılay-Çankaya / ANKARA PK 21 Yenışehir/Ankara

Tel & Fax : 0312 231 54 40

www.tufed.org.tr

Fiyatı/Price: 35 TL (KDV Dahil)

Banka Hesap No / Account No:

Vakıf Bank Kızılay Şubesi | IBAN : TR82 0001 5001 5800 7288 3364 51

Dizgi / Design: Emre Türku

Kapak Tasarımı / Cover: Mesut Koçak

Baskı / Printed: Tarcan Matbaası

İvedik Cad. Mercan 2 Plaza, No: 417, Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0 312 354 91 31 (Pbx) Fax: 0 312 354 91 32

Basım Tarihi : Temmuz 2018, 750 Adet

SÖYLEŞİ: “PROF. DR. FAHRETTİN OLGUNER’LE İSLAM VE BATI FELSEFESİ ÜZERİNE”

Felsefe Dünyası Dergisi, Sayı: 67, Yaz 2018, ss. 220-228.

H. Ömer ÖZDEN*

Ömer Özden- Hocam öncelikle görüşme isteğimizi kabul edip evinizde ağır-lama nezaketinde bulunduğunuz için teşekkür ederiz. Klasik bir yaklaşımla hayata nerede ve ne zaman başladığınızı sormak istiyorum? Neler anlatabilirsiniz?

Prof. Dr. Fahrettin Olguner- Benim köyüm, Afyon’a otuz km. mesafede, şimdi Ahmet Paşa diyorlar, daha önceki tabirlerde Ahmet’ini de atlayarak sadece Paşa Köyü derlerdi. Büyüğe bir köydür. İşte bu köyde 1938 yılında doğmuşum. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde ilk defa okulu olan nadir köylerden birisidir. İlkokulu kendi köyümde okudum. O zamanlar köyümüzün bağlı olduğu Sinan Paşa ilçemiz de dâhil çoğu yerde ortaokul yoktu. Şehre, Afyon’a gidip gelmek de o dönemin şartlarında çok zordu. Ancak at arabalarıyla gelinir, gidilirdi ki bu da tabii mümkün değildi; dolayısıyla öğrenimime ara vermek durumunda kaldım. Birkaç sene başka işlerle meşgul oldum. Bir sebeple bir kaza geçirdim bir yangın kazası. Sadece elim yandı, sırtımdaki ceket yandı. Kurtardılar beni. Bu kaza, benim köy hayatından başka, ağabeyimle yaptığım işten de uzaklaşmama vesile oldu. Tabii kâinattaki bütün işler birer vesiledir; sizi uyarıcı hadiselerdir. Eğer o hadiseler sonucunda uyanırsanız başka bir yola girersiniz. Bu ikaz çoğunlukla olumlu yönde olur. Ama bunu bazen ters yorumlayabilirsiniz. Ters yorumlamada da başka yön-lere gidersiniz. Ben herhalde iyi yorumladım, ilkokuldan sonra dört sene ara verdiğim öğrenimime evden kaçarak gidip Konya İmam Hatip Okulu’na

* Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr.

kayıt yaptırdım. Yedi sene orada öğrenimimi tamamladım.

Ömer Özden- Bu seçiminize ailenizin tepkisi nasıl oldu?

Fahrettin Olguner- Aile fertleri bu davranışıma önce kızdılar; bilhassa ağabeyim çok sitem etti. Babam çok sakin bir insandı, ‘oğlum nasıl biliyorsan öyle yap’ dedi; annem ‘dinini diyanetini öğren sonra eve dönersin’ dedi. Neticede İmam Hatip Okulu’ndan mezun oldum. Sonra İstanbul’a gidip Kaba-taş Erkek Lisesi’nin dışarıdan imtihanları vererek mezunu da oldum. İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü’ne girdim. Enstitüyü bitirdikten sonra doktora yapmak üzere niyetliydim ama İstanbul’da kalmam başlangıçta mümkün olmadı. Anadolu’ya öğretmen olarak gittim. Elâzığ’da üç farklı ortaokulda derslere gidiyordum. Yaklaşık iki sene kadar öğretmenlik yaptıktan sonra Milli Eğitim’e müracaatta bulundum. Tayinim çıktı ve İstanbul’a akademik kariyer yapmaya geldim. Akademik kariyere Hilmi Ziya Ülken nezaretinde Üç Türk İslam Mütefekkeri İbni Sina, Fahrettin Razi, “Nasireddin Tusi Düşüncesinde Varoluş” adlı çalışmayla başladım. O emekli olunca Nihat Keklik beyle devam ettik. İstanbul Edebiyat Fakültesi’nde o zaman yeni Türk İslam Düşüncesi kürsüsünü kurmuştu. Prof. Dr. Nihat Keklik, çok titiz bir adamdı, Allah gani gani rahmet eylesin. Bir sene kadar önce hakkın rahmetine kavuştu. Sonunda kısmetmiş, Doktoramızı, Doçentliğimizi tamamladık.

Ömer Özden- Bunların tarihi, yıl olarak ne zamandı Hocam?

Fahrettin Olguner- Hilmi Ziya Bey’le başlamam 1969’dur. Nihat Keklik ile devam etmem 1971’dir. Nihat Keklik’in İstanbul Edebiyat’ın Felsefe Bölümü’nde Türk İslam Düşüncesi’ni açması 1969’dur. İlk defa o zaman açılması kabul edildi. Ben de o zaman imtihana girdim ve akademik kariyere başladık. Nihat Keklik Bey kadro istedi; o zamanlar kadrolar Maliye Bakanlığı’ndan geliyordu. Kadro gelseydi, ilk doktora öğrencisi olmanın yanında ilk asistan da ben olacaktım. Hocam beni başkalarına tanıştıtırırken ‘Müstakbel asistanım’ diye takdim ederdi. O sırada askerlik görevim geldi ve Tuzla Pi-yade Okulu’nda askeri öğrenciyken kur’a çektik ve Erzurum’un Oltu ilçesine asteğmen olarak gittim. Askerlik sonrası öğretmen olarak tayinim İzmir’e çıktı, ama ondan önce Erzurum Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi kadro açmıştı. Hocamın izniyle buraya müracaat ettim. Çünkü İstanbul’da henüz kadro açılmamıştı. Erzurum’daki sınavı kazandım; Erzurum’u İzmir’e tercih ettim ve askerlik sonrası İstanbul’a dönmeden Erzurum’da göreve başladım.

Ömer Özden- Hocam Erzurum’a gelince, akademik kariyerinize nasıl devam

ettiniz?

Fahrettin Olguner- On beş gün Erzurum'da fakültede ders anlatıyor, ayın 15'i akşamında otobüsle İstanbul'a geliyor ve Doktora derslerine katılıp ayın birinde yine Erzurum'da oluyordum. Erzurum'daki derslerimi iki misli anlatıyordum ki ikinci on beş günün dersleri de tamamlansın. Nihat Keklik Bey'in derslerine devam ediyordum. Böylece bir sene derse devam ettim geldim gittim. Ondan sonra ders dönemi bitti oturduk tezimizi yaptık.

Ömer Özden- Tezinizin konusu neydi?

Fahrettin Olguner- Yüksek Lisans konumu söylemiştim. Nihat Bey'in danışmanlığında "Batı ve İslam Kaynakları Işığında Platon" idi.

Ömer Özden- Hocam teziniz Platon gibi bir Yunan filozofunun İslam kaynaklarına göre değerlendirilmesi idi. Böyle bir tezi hazırlamak zor olmadı mı?

Fahrettin Olguner- Nihat Bey çok titiz bir insandı Allah gani gani rahmet eylesin. Kaynaklarımın çoğu yazmaydı. Hocam, 'yazma kaynaklarda sayfa göstereceğiz ama satır da gösterelim Fahrettin' dedi, 'peki hocam' dedim. Tezimi tamamladım ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlandı orada görülür, altta kitabın cildi, onun yanında kitabın sayfası, sayfa numarasının üzerinde de satır numarası vardır. Yazmalar ve hatta o dönemin taş basmalarının satırları vardır. Öyle bir tez hazırladık. Hazırlanması biraz uzunca sürdü tabii, ama Allah rahmet eylesin ben Prof. Nihat Keklik Bey'e her zaman minnettirim.

Böyle bir çalışmada benim için iki şey önemliydi: Bir, felsefede şunun kesinlikle bilinmesini isterim, sadece felsefede değil öteki dallarda da, Batı bilinmeden ilim yapılmaz. Doğu kelimesini kullanmıyorum, uzak doğuyu, çünkü ben şahsen uzak doğuyu bilmiyorum. İslam dünyası uzak doğuyu pekiyi bilmez, istesek de istemesek de Avrupa birliğine girsek de girmesek de biz Akdeniz havzasındaki kültür alanı içindeyiz. Yani Batı ile devamlı kültür alışverişi teması içindeyiz. Bizim kültürümüz onlarla hemhâldir. Bu kültürde biz bir zaman alıcı idik sonra vericiliğe geçtik. İlk dönemler biz Batı'dan aldık, epey şey aldık. Bu almada hemen bir ilave daha yapayım. Almada biz Batı'yı tam olarak almadık, alamadık. Çünkü bizim kaynaklarımız bizden değildi, eksikliğimiz kaynaklarımızdandı. İslam dünyasına Batı'yı tercüme edenler yanlış tercüme etmişlerdi, aksak etmişlerdi. Kaynaklarda var bunlar, ama eksiktir. Bizim İlkçağ Batı'dan aldığımız bu eksik metinleri/kaynakları daha sonra 1930-40-50'li yıllarda yine İslam dünyasında bir takım ilim adamları yayımladılar. Ama yayımlarken bunları olduğu gibi yayımladılar, ama değerlendirmeye almadılar. Daha sonra bunlar üzerine eğilen Doktora

ve Doçentlik yapanlar bu yayınları doğruymuş gibi alıp aynen tercüme ettiler, Doktora yaptılar, Doçentlikte kullandılar ama bunları değerlendirmeden, doğru diye aldılar.

Örnek olsun diye bir tanesini söyleyeyim: İslam dünyasında İlkçağ’dan alınanları yazmalardan alıp da yeniden yayınlayanlardan birisi Abdurrahman Bedevî diye bir zattır. Metinleri yayınladı kendisine müteşekkiriz. Ama metinler üzerinde herhangi bir değerlendirmede bulunmadı. Ben Batı ve İslam Kaynaklarında Platon adlı çalışmamda hangi kaynağımız Batı’yı nasıl almıştır, neyi değiştirmiştir, neyi yanlış almıştır? Onları değerlendirmeye aldım. Ben Eflatun’u İslam Ansiklopedisi’ne yazarken bunlara kısaca temas ettim. Onu görenler Aa Abdurrahman Bedevî’yi almamış diye Abdurrahman Bedevî’nin kitaplarından tercüme ettiler. Benim İslam Ansiklopedisi’ndeki Eflatun maddemin altına onu aynen koydular, oysa onların tamamı yanlıştır. Ben Doktora tezimde bunları tenkit ettim, satır satır gösterdim ama yapmadılar. Ve bir de benim maddemin sonuna eklediler, sonra da döndüler bana, ‘senin Eflatun maddenin sonuna biz eklenti yaptık’ dediler. Sanki iş yapmışçasına övündüler kendileriyle, neyse geçti gitti efendim.

Böylece Erzurum’da çalıştık, hem İstanbul’a geldik doktora çalışmalarımızda yazmaları, eski yayınlanmış eserlerin mikrofilmlerini aldık. Yine bir hatıramdan söz edeceğim. Süleymaniye’de bir yazmanın mikrofilmini aldım. Mikrofilmi Erzurum’a götürdüm. Doktora çalışmalarını devam ettiriyorum. Bir baktım, iki cümle arasında üç dört kelimelik en az iki kelimelik boşluklar var. Acaba ne bu boşluklar? Bilmiyorum. İstanbul’a gelme imkânım yok kış günü, ocak, şubat ayı. Bekledim aylarca. Aradan altı ay geçti. Bekliyorum, yazamıyorum. Başkası olsa yazabilir belki bilemiyorum. Bahar oldu, mayıs ayında İstanbul’a geldim. O yazmayı çıkarıp, baktım. Meğer oraya renkli kalemle hattat süs yapmış. Boşluk da süsün boşluğuymuş. Altı ay boşuna bekledim. Dolayısıyla o zaman tabii çalışmalar zordu. Şimdi artık öyle değil, bunların tamamına yakını tercüme edildi, tekrar yayınlandı ama ben yine de derim ki ilmi çalışma yapacaklara tercümelerden mutlaka faydalanın, yararlanın ama orijinal kelimesini görmeden sakın o metne kesin hüküm vermeyin. Benim kanaatim bu ve tekrar konuya dönüyorum Osman Beyciğim kusura kalmayın, sizlerle yeniden ders yapıyor gibiyiz olmasın. Aslında İslam dünyasının Batı’yı mota mot almayışının alamayışının bir güzel nimeti vardır. O da Müslüman dünya Batı’yı kendine göre almış ve kendine göre değerlendirmiştir. Batılılar oryantalizm diyorlar. Doğu dünyasında neler yapılmış bunu yeniden ele aldılar, bu kavramı ortaya çıkardılar. Değerlendirdiler, doğrudur yanlıştır girmeyeceğim oryantalizme ama biz de oksidantalizm yani Batıcılık yapmalıyız. Batı eserlerini nasıl değerlendir-

meli gibi bir cereyan uyandırmalıyız. Batılılar bizi nasıl değerlendirdi? Biz Batı'dan alırken nasıl aldık? Onu nasıl aktardık? Bunu yeniden ele almak, oksidentalizm yapmak durumundayız. Neden? Sebep şu: Tekrar ediyorum biz Batı'yı alırken hatalar yaptık. İslam dünyası, Fârâbî öyle yaptı. Sözgelimi "el-Cem' Beyne Re'yeyi'l-Hakîmeyn Eflatun el-İlahi Aristoteles" der Fârâbî. Platon'la Aristo'nun arasını uzlaştırmak, fikirlerinin aynı olduğunu ortaya koymak diyor, bu risaleyi bilirsiniz sizler. Oysa biz bugün biliyoruz ki Platon'la Aristoteles uzlaşmaz, çünkü iki ayrı dünya bunlar. Ama Fârâbî, ayrılığı, birincisi gerçekten görmüyor ikincisi görmek istemiyor. Çünkü o dönem İslam mütefekkirine göre hakikat birdir. Çünkü hakikati araştıranların ilki Hz. Âdem'dir. Hz. Âdem hem insanların hem de peygamberlerin ilkidir. O ilk defa insanlığa hakikati doğruyu söylemiş. Dolayısıyla hakikat Hz. Âdem'den son peygamber (Allah'ın selamı üzerine olsun) Hz. Muhammed'e kadar gelmiş. Dolayısıyla Hz. Âdem hangi doğruyu söylemişse Hz. Muhammed de aynı doğruları söylemiştir. Bunlar arasında bazı değiştirmeler olmuştur. İşte gelen peygamberler bu değişiklikleri düzeltmişlerdir. Yoksa hakikat birdir. Öyleyse hakikat olan Platon ne söylemişse Aristo da onu söylemek durumundadır. Dolayısıyla bizim müellifler tercüme değil telif yapmışlardır. Yani kendi kafalarına göre, düşüncelerine göre bir hakikat tablosu çizmişlerdir. Benim gözümde dünya böyle görünüyor demişlerdir. Bunların çok iyi örneklerinden birini size takdim edeyim. Söz gelimi Platon, fakir-i pür taksire göre kendi dönemi içinde imana sahip bir insandır. Hem de tek Allah'a inanan bir insandır. Ancak Batı'nın politeizmini sembolik bir ifade içinde kullanır. Eflatun'un Timaius'unu İslam dünyasına çeviren zat (Fahrettin Olguner), Eflatun'un Timaius'undaki tanrılar kelimesini melekler olarak ifade eder. Bana göre bu ifade doğru olmak durumundadır. Çünkü Platon'un Timaius'unu işlersek, Fransızlar time derler, bunu biz yayınladık hem de Fransızca tercümesinin Türkçesiyle Arapça tercümesinin Türkçe tercümesini karşılıklı sayfalar olarak gösterdik. Platon bizim düşünürlerimize göre de bize göre de tevhide (birliğe) inanan bir mütefekkiridir. İslam tasavvufunun büyük bölümü Eflatun'un fikirleri ile paraleldir. Bunlar teker teker incelenmeli, işlenmeli bize göre ve yeni bir dünya çıkar bana göre.

İşte Müslümanlar kâh kendilerine göre düşünmüşler kâh karşıdaki metne sahip olamadıkları için onu kendileri tamamlamışlardır. Öyleyse Aristo böyle düşünür. Platon da böyle düşünür bunun ikisini alırsanız bu tam bir birlik oluşturur demişlerdir. Dolayısıyla İslam mütefekkirleri yeni bir düşünce sistemi oluşturmuşlar, bir bütünlük arz etmişlerdir. Aristo'nun Platon'un farklı taraflarını kendilerine göre alıp yeni bir düşünce sistemi ortaya koymuşlardır. Fârâbî böyledir. Fârâbî'nin örnek olsun diye bir tek şeyini söyle-

yeyim, İslam dünyasında devlet felsefesini yapan ilk filozoftur. Fârâbî’ye göre ilk defa devlet felsefesi yapılmıştır. Fârâbî’den önce İslam dünyasında devlet felsefesi yoktur. Hocam nasıl olur başkaları da yapmışlardır. Hayır, başkalarının yaptığı mesela Ahkâm-ı Sultaniye Maverdi’nin midir? Onu açın bakın o bir devlet felsefesi değildir. Devlet başkanına öğütlerdir. Ahlak felsefesidir. Etiktir. Ama devlet felsefesi Fârâbî’de vardır. Fârâbî’nin devlet felsefesinin temelinde Platon vardır. Hiç endişem yok. Üstelik bunu söylüyorlar. Bunlar yani Müslümanlar, İslam dünyası kendi fikirlerinin kaynağını söylemekten gocunmuyor. Endişe de duymuyor. Çünkü bir aşağılık duyguları yok. O hakikati söylemiş ve hakikat geneldir. Herkese aittir ve mutlaktır kimsenin tekelinde değildir. Ben de bu hakikati söylemekten iftihar ediyorum diyor. Ancak hem Platon’dan faydalanıyor hem de Fârâbî’nin devlet felsefesi Eflatun’un devlet felsefesi değildir. Birisinininki şehir devletidir, sitedir adı üstünde. Nüfusu da 5048’dir. Bir matematik hesabı için rakamı söylüyor. Devlet bunun dışına taşarsa devletin nüfusu mutlaka azaltılmalı dolayısıyla devlet bu rakamda kalmalıdır. Oysa Fârâbî’nin devleti cihanşümül bir devlettir. Evrensel devlettir. Ve bir ilave daha yapayım izninizle bu teorinin pratiği Osmanlı’nın devlet ebet müddet kavramıyla özdeşleşir, pratiğe döner. Osmanlı’nın devleti dünya devletidir.

Ömer Özden- Hocam Fârâbî, bu anlayışı eski Türk devlet geleneğinden almış olabilir mi?

Fahrettin Olguner- Efendim iki şey söyleyeceğim. Birincisi ebet müddet kavramı eski Türk geleneğinde vardır. İfadeler çok açıktır. İşte Göktürk Abidelerindeki ifade, ‘devlet ebet olsun’ ifadesi çok açıktır. Oradan kaynaklanmaktadır. Ama Fârâbî bir tek kaynağa bağlı bir insan değildir. Fârâbî hem geleneğe bağlıdır. Ben bir dostumun, Kenan Gürsoy Bey’in terminolojisini izin verirseniz burada kullanayım. Nedir o? Geleneklidir. Geleneksel değildir. Bu ne demek? Şu demek: Gelenek donuktur, sabittir, aynı şey tekrar edilir. Geleneksel, gelenekten, gerekenler, genel olanlar, evrensel bulunanlar alınır, bunlar yeniden hamur edilir, yeni bir fikir olarak ortaya atılır. Buna gelenekli diyor arkadaşım Prof. Dr. Kenan Gürsoy Bey. Son derece haklıdır bunu söylemekte. Dolayısıyla Fârâbî böyle geleneğe bağlı ama geleneğin tutsağı olmayan bir düşündürüdür. Eski Türk geleneğinden şeyler vardır ama daha çok dinin yani İslam’ın evrensel kavramından yararlanmışlardır. Dinin geleneğini devletin geleneği olarak düşünmüştür.

Ama burada bir ayrımı mutlaka vurgulamak zorundayım. Nedir o? Din evrenselidir ama devlet halinde evrensel değildir. Bunu ayırmak gerekiyor. Ama Fârâbî, dinin bu kavramını devlete intikal ettirmiştir. Eski Göktürk’ün

geleneğiyle bunu birleştirmiştir. Ama bir şey daha yapmıştır Fârâbî; realisttir Fârâbî yani gerçekçidir. Her ne kadar bunları Eflatun gibi ideal bir devlet düşünmüş ise de fazıl bir medine tasavvur etmişse de cahil devleti ve öteki devletleri de dikkate almadan edememiştir. Onları da dikkate almıştır ve hatta en iyi devletin demokratik gelenekten ortaya çıkacağını da çok açık tarzda ifade etmiştir. Öyleyse İslam düşünürleri fikirlerini geleneğe, buldukları yerden ilham alan ama evrensel fikirlerle bütünleştiren bir sistem içinde kurmuşlardır. Dolayısıyla Müslüman mütefekkirlerin fikirleri hem yerel, günün şartlarına uygun hem de evrenseli ikisini iç içe tazammum eder, bulundurur. İşte Fârâbî bunlardan birisidir ve tekrar döneyim konuma, tekrar ediyorum bunlara giderken Batı'yı kopya etmemişlerdir. Batı'dan alırken onu yeniden yoğurmuşlar, yeni bir fikir atmosferi içinde fikirlerini ortaya koymuşlardır. Öyleyse gerek Uzlukoğlu Fârâbî gerek İbni Sina fikirlerini son derece evrensel biçimde ortaya koymuşlardır. Ve her ikisinin de dünyaya söyleyeceği çok şeyler vardır.

Ömer Özden- Hocam bu kadar yıldır bilim dünyasının içerisindeyiz. Merak ediyorum, geçmişte ülkemizde felsefe ne durumdaydı? Şimdi ne durumda?

Fahrettin Olguner- Efendim ben felsefe için ümit beslemekteyim ama bu ümidi destekleyecek pek fazla destekçiler var diyemeyeceğim. Ama gençlerden ümitliyim, ümitle bakıyorum. Niye? Çünkü bir zaman Türkiye'de İslam dünyası ile ilgili felsefi çalışmalar üniversiteye sokulmadı. O çok büyük bir hata idi. Çünkü düşünce alanında iyi ve kötü, doğru ve yanlış belirlemek zannedildiği kadar kolay değildir. Hele bir de buna felsefe gözüyle bakıyorsanız dünyanın en çirkin, en kötü, zihne alınmaya değmez fikirleri, bir bakarsınız yüzlerce yıl sonra dünyanın en kıymetli fikirleri olur. Onun için bu zordur. Ama buna hüküm verecek olan, felsefedir. Dolayısıyla ben sadece felsefe bölümünde değil Türkiye'de bütün bölümlerde ama seçmeli olarak felsefe derslerinin bulunmasını isterim. Hem Konya Selçuk Üniversitesi'nde hem de Sakarya Üniversitesi'nde bütün bölümlere seçmeli olarak felsefe dersi konulmasını çok istedim; hatta sohbet olarak özellikle fen fakültelerinde ve mühendislik fakültelerinde mutlaka ders olarak konulmasını, ama not kaygısıyla değil serbest olarak, münakaşa olarak özellikle bilim felsefelerinin konu edilmesini çok istedim. Bunu başaramadım, buna muvaffak olamadım. İnşallah üniversiteler bunu gerçekleştirirler. Tekrar ediyorum! Bütün üniversitelerde, bütün fakültelerde edebiyatta, fende ve mühendisliklerde mutlaka felsefe olmalıdır. Bunu ben felsefeci olduğum için demiyorum. Felsefe Aristo'yu Eflatun'u tekrar etmek, onların fikirlerini gündeme getirmek manasına değildir. Fakat biz düşünmek için mutlaka bir konu edinmek durumundayız. Eski düşünceleri tenkit ederek, eleştirerek, onları yorumlayarak

yeni düşüncelere ulaşırız. Bu kavram Fârâbî’nin kavramıdır. İnsan yokluğu düşünmez, düşünemez. Yokluk üzerinde fikir üretilmez, yanlış fikirler üzerine gideriz. Onları düzeltmeye çalışırken yeni fikirler üretiriz. Dolayısıyla biz mutlaka eskileri öğrenmek, uygulamak için değil kendi fikrimizi genişletmek için onların üzerinde dururuz.

Şu halde üniversitelerde münakaşa edilmek için mutlaka felsefe sohbetleri açmak, mutlaka felsefe dersleri okutmak gereği vardır. Bu birkaç saatlik dersle olacak iş değildir. Bu birkaç saatlik felsefeler kürsülerde, bölümlerde sadece araştırma yapmak için yeterli olabilir. Ama felsefi düşünceyi ülkeye yaymak için değil. Tekrar ediyorum felsefi düşünceyi ülkeye yaymak, birilerinin fikirlerini dayatmak değildir. Çünkü felsefe bir din değildir. Felsefe bir iman değildir. Karşımıza gelen fikirleri yeniden tartışmak, onların değerini ortaya koymaya çalışmaktır. Söz gelimi Descartes birkaç kitabı olan bir adamdır. Ama Fransa’da hangi kütüphaneye giderseniz gidin Descartes üzerine yazılmış üst üste yığıldığınız zaman en az bir adam boyu olan kitap bulursunuz. Her sene Descartes üzerine kitaplar yazılır. Bu Descartes’ın çok üstün bir adam olmasından değil, münakaşaları yeniden ortaya koymaktır. Öyleyse tekrar ediyorum eskileri başkalarına dayatmak değildir. Empoze etmek, her şeyle bağdaşır ama felsefeyle bağdaşmaz. Onun için felsefeyi biz yanlış değerlendiriyoruz. Aristo’yu kalıp olarak almak cümlelerini ezberlemek felsefedir diye, hayır hadi diyelim ki Aristo politeist bir dünya içindeydi, değil ama öyle diyelim. Fârâbî için de böyle, İbni Sina için de böyle. Sözgelimi işte biraz önce söyledim Fahrettin Razi. Tefsir mütehasısı. Tefsirin en büyük zirvesi ama felsefeyle meşgul oluyor. Nerede İbni Sina varsa orada mutlaka Fahrettin Razi vardır. Dünya böyle kurulur, fikir dünyası böyle gelişir. Dolayısıyla ben ümit ediyorum ki özellikle önce Türkiye sonra da bütün İslam dünyası böyle kendi fikirlerini münakaşa ederek kendi inşa eder. Ne fikir, ne teknoloji başkalarını almakla gelişmez. Ancak biz onlar üzerinde oynayarak yeni gelişmeler şu anda mevcut diyelim ki radyoaktif ürünler üzerinde durur, şu anda bunların seviyesini kavrar, onlar üzerinde yeniden inşaya gidersek o zaman teknolojiye sahip oluruz. Bu motorda böyle, iletişimde böyle, felsefede böyle, dini ilimlerde de böyledir.

Ömer Özden- Hocam Gazâlî’nin filozofları tekfirini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Fahrettin Olguner- Gazâlî’nin filozofları tekfiri, tamamen politiktir. Gazâlî’nin bu sert çıkışının karşılığı yoktur. Fârâbî ve İbni Sina’nın yaptığı bir yorumdur. Gazâlî bu yorumları birer iman meselesi haline getirmiştir. Bu onun kendi kanaatidir. Gazâlî de bir yorum yapmıştır. Onun yorumu da ken-

di dönemindeki bir cereyanı durdurmak için bu yorumu yapmıştır ama son derece hatalıdır. Kendi yorumunda haklı bile olsa tekfir etmesi, tam bir iftiradır. Yanlış diyebilir ama tekfir etmesi çok büyük bir hatadır. Ne yazık ki bu iftira, günümüzde bile devam etmektedir. Kalam mezheplerinde de yorum vardır ama mezhep sahipleri birbirlerini tekfir etmedikleri halde Gazâl bu cesareti nereden buluyor da tekfir ediyor? Tekrar ediyorum bunlar bir yorum meselesidir ve yapılan yorumlardan dolayı tekfir etmek son derece hatalı bir iştir.

Ömer Özden- Efendim bizi evinizde ağırladığınız için, hem Zat-ı Âlînize, hem eşiniz Nezihe Hanımefendi öğretmene çok teşekkür ediyorum. Sizi yorduk ama çok güzel çok olumlu bir sohbet oldu. Efendim bize böyle güzel bir sohbet sunduğunuz için, böyle bir imkân tanıdığınız için çok teşekkür ediyorum. Saygı ve hürmetlerimi sunuyorum.

Fahrettin Olguner- Ben size teşekkür ediyorum.